כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת תצוה ■ י' אדר ה'תש"ע ■ 24.02.2010 ■ גליון מס' 59

תפוצה לכל קהילות ישראל

פרקים בעולמה של רבנות הקהילה בישראל

מאמר ארבעים וארבעה בסידרה

/ הרב אהרן כ"ץ*

מנהגי חג הפורים בקהילות ישראל

התלמוד במסכת מגילה מתאר לנו את סעודות הפורים ומשלוח המנות שנהגו החכמים זה בזה. כך למדנו על רבי יהודה נשיאה ששלח לר' אושעיא שוק של עגלה משולשת (שנולדה שלישית לאמה דבר המבטיח את איכותה) וכד של יין, ותגובתו של המקבל הייתה שבזה קיים המשלח מצוות משלוח מנות אך עדיין היה עליו לשלוח בנוסף לכך, מתנות לאביונים. כאשר רבה שלח למרי בר מר בידיו של אביי, שכידוע גדל בביתו של רבה, שק מלא תמרים וכוס מלא קמח משובח הביע אביי את דעתו שמשלוח מנות כזה ראוי לחקלאי פשוט ולא למי שזכה במשרת ראשות הישיבה של פומבדיתא. בתוך אותה סוגיה משתלב הסיפור הבלתי ברור על שני גדולי אמורי בבל רבה ור' זירא שקיימו יחד את סעודת הפורים, וקם רבה ופגע פגיעה גופנית קשה ברבי זירא. רק אחרי תפילה של רבה ניצול רב זירא. בשנה האחרת סירב ר' זירא להזמנת רבה לשוב ולסעוד עמו את סעודת הפורים. תגובתו על הזמנתו של רבה הייתה "לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא". כבר העיר המהרש"א בחידושיו לאגדות שדבר תמוה הוא לפרש דברי הגמרא כפשוטן. לדעתו רבה חייב את רבי זירא לשתות כמות מופרזת עד שנטה למות. לשון "שחיטה" המוזכר בסוגיה עניינו ששתית היין היא בגרונו של האדם והכרח לשתייה מופרזת הרי היא כשחיטה בגרון.

"ידועים הם דבריו של רבא, שחייב אדם להתבסם בשתיית היין עד שלא ידע להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי. האם אכן חייבה ההלכה כל יהודי לשתייה מרובה באופן שמי שאינו שותה עד כדי שכרה אינו מקיים את מצוות הפורים?..."

על מנת לקיים את אופייה המיוחד של סעודת פורים, מחדש תלמודה של ארץ ישראל שבכל מקרה אין לקיים סעודת פורים בשבת, ועל כן אם חל פורים בשבת יש לדחות את הסעודה ליום ראשון. כך הוא הלשון של התלמוד הירושלמי (מגילה דפוס ונציה דף ע' עמודה ב'): "סעודת ראש חודש וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין". ור' זעירא שאל את ר' אבהו: "ויעשו אותה בשבת" ור' אבהו השיב לו: "לעשות אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו תלויה בבית דין יצא זה ששמחתו בידי שמים". זה הפירוש המקובל בדברי הירושלמי שכאשר סעודת פורים נופלת בשבת (הדבר אפשרי בזמנינו כאשר חל יום י"ד ביום ששי ויום ט"ו בשבת) מקיימים את סעודת הפורים ביום ראשון ט"ז באדר אף שהוא אחרי ימי הפורים. (הוא פורים המשולש). אכן, התוצאה של דברי הפירוש הזה בירושלמי שפעמים שסעודת פורים תתרחש אחרי ימי הפורים לא נראתה כאפשרית לר' אהרן הלוי (הרא"ה תלמיד הרמב"ן חברו ובר הפלוגתא של הרשב"א) והוא פירש דברי הירושלמי שסעודת פורים מאחרין אותה לזמן קריאת בני הכפרים ולא מקדימין אותה לפני קריאת המגילה. לדעתו, אין לקבל פירוש בדברי הירושלמי שסעודת פורים אפשר לקיימה אחר יום ט"ו. כבר העיר הר"ן שפירוש זה דחוק ביותר ולא נראה הולם את דברי הירושלמי. ר' לוי בן חביב שהיה מגדולי חכמי ירושלים במאה

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

המציאות כולה לטוב נעשתה
האגרות שמרדכי שולח ליהודים נקראות "דִּבְרֵי שָׁלוֹם וֶאֱמֶת" (ט', ל'). הכינוי הזה לא מובן, שהרי לא כל כך מצאנו דברי שלום במגילה...
המשך בעמ' 3

חוק וסדר
אפרסמון ורימון - או - סתימת מעיים בטיול שנתי
"אז תכתוב משהו לחג" ביקש והוסיף כי לדעתו מן הראוי שאסקור את פסק הדין הכי הזוי אותו אני מכיר....
המשך בעמ' 6

שו"ת חורף
שאלה: האם קוראי המגילה לציבור צריכים לחזור על פסוקים שלמים אם בעת קריאת המגילה נשמעו רעמים או אולי גם בשל הברקים שגרמו להיעדר ריכוז אצל חלק מהקהל?...
המשך בעמ' 7

סיפור לשבת
תרנגול לישועות
בימיו של הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זצ"ל, הי' בעיר אפטא איש אחד מיושבי בית מדרשו, ושמו ר' הערשעלע מריבאשויב ע"ש עיר מגוריו...
המשך בעמ' 5

שביבים
■ משלוח מנות חז"לי נוטף חיוך
■ סגולת יום פורים
■ כי המן בן המדתא האגגי... והפיל פור (ט, כד)
■ כי המן... צורר כל היהודים (ט, כד)
■ קיימו וקבלו היהודים (ט, כד)
■ על תלמיד חכם שסרח
המשך בעמ' 8

השש עשרה עשה סעודת פורים בשבת. ובספר תולדות חכמי ירושלים (הובאו דבריו גם בספרו של יעקב גליס על מנהגי ארץ ישראל, בהערה) סיפר על יום ט"ו לאדר של שנת רפ"ז (1527), שיום הפורים לאנשי ירושלים נפל ביום שבת. הרב ר' לוי בן חביב קם באותו היום ודרש בציבור מעניינא דיומא, והסכימו עמו כל החכמים שהסעודה תהיה ביום שבת ומתנות לאביונים ומקרא מגילה יהיה ביום ששי. ובאותה שבת קראו בפרשת ויבא עמלק והפטירו בספר שמואל הפטרת פקדתי אע"פ שכבר הפטירו אותה בשבת זכור הקודמת לאותה השבת. ואלו ר' דוד בן זימרא, הרדב"ז (חלק א' תשובה תק"ח) פסק לעשות הסעודה ביום ט"ז כפשט דברי הירושלמי, וכך היא הכרעת ההלכה הנוהגת. אמנם רבו הקהילות שעשו את הסעודה ביום ט"ז באדר, אך הוסיפו סעודה מיוחדת לכבוד פורים גם ביום השבת, ט"ו באדר. (עיין מנהגי ארץ ישראל לר' יעקב גליס עמ' ר"ט בשם בעל הפרי חדש).

כשחל פורים במוצאי שבת כתב הרמ"א על פי ספרי המנהגים, שקורין המגילה ואחר כך מבדילין, שכך הוא מנהג רוב העם שנוהגין להקדים את קריאת המגילה להבדלה על הכוס, גם להבדלה שהיתה נוהגת בבתי הכנסת. אכן החיד"א (רבי חיים יוסף דוד אזולאי) כתב בספרו "ברכי יוסף" שהרב "פרי חדש" הסכים שיבדיל קודם קריאת המגילה שאין ראוי שייהנה מן הנר קודם הבדלה. אלא לפי סברא זו היה מספיק שיברך על מאורי האש בלבד ולא יאמר כל ההבדלה אלא במקומה, אחרי סיום קריאת המגילה וסיום התפילה. גדולי הפוסקים התלבטו בשאלה, במי שמבדיל בבית הכנסת האם יוכל אחר כך להוציא את אשתו בברכת ההבדלה. אכן דעתו של ה"מגן אברהם" (סימן רצ"ו ס"ק י') שאם האנשים כבר הבדילו לעצמם או שנתכוונו לצאת בהבדלה של בית הכנסת לא יבדילו כדי להוציא את הנשים. מכאן כנראה רווח המנהג לברך ברכת בורא מאורי האש, בערב פורים שחל במוצאי שבת ולא להשלים את ההבדלה אלא אחר קריאת המגילה והתפילה. אכן, דעת גדולי הפוסקים ובכללם הראב"ד בספרו "תמים דעים" סימן קע"ד, שהנכון הוא לברך ברכת מאורי האש בלבד, שלא יהנו מן האור בלא ברכה. וכבר העיד ר' יעקב גליס על מנהג ארץ ישראל: "פורים שחל במוצאי שבת נוהגים פה עיה"ק לברך ברכת מאורי האש קודם המגילה" (ספר זכור לאברהם וספר ראש משביר).

בכבל הוכרעה ההלכה שזמן סעודת הפורים הוא דווקא ביום, על כן קבע רבא בתלמוד הבבלי שסעודת פורים שעשאה בלילה, לא יצא בה ידי חובתו. הוא סמך את פסקו למדרש הפסוק "לעשות אותם ימי משתה ושמחה", המילה "ימי" נדרשת לטעמו, לימים ולא לילות. באותה סוגיה מספר התלמוד על רב אשי שהיה יושב לפני רב כהנא, ואלו תלמידי בית המדרש לא הופיעו לשיעורו של הרב. רב כהנא תמה מדוע אין התלמידים מופיעים בזמן לבית המדרש וכשאמרו לו שמא טרודים הם בסעודת הפורים, התעניין מדוע אין הם אוכלים את הסעודה בלילה על מנת שיהיו פנויים ביום ללימודי בית המדרש. אמנם רב אשי מסר לו את דברי רבא, והוא, אחרי שינון רב, קיבלם להלכה. הסיפור התלמודי מדבר על חזרתו על הדברים ארבעים פעמים, ומכאן צריכים אנו להסיק שמדובר היה בהחלט בהלכה מחודשת שעדיין לא הייתה מקובלת כהכרעה ברורה, שיש לקיים את סעודת הפורים דווקא ביום. יש אכן הטוענים שסעודת הפורים אפשר לקיימה גם בלילה, אלא שחייבים לעשותה לאורה של האבוקה, ולא בחושך משום שסעודה הנעשית ללא אורה אינה סעודה דרך שמחה. רב האי גאון נשאל במי שנשבע להתענות בפורים האם חייב לקיים את שבועתו. רב האי גאון השיב שיכול במקרה כזה לקיים את סעודתו בלילה ויוצא בזה ידי חובתו. ורואים אנו שלא הייתה הכרעה ברורה ביותר, שאין מקיימים סעודת הפורים אלא ביום. אין ספק שזה המנהג הברור שנתפשט בעם. ימי שמחה הוא בעיקר היום ולא הלילה.

ידועים הם דבריו של רבא, שחייב אדם להתבסם בשתיית היין עד שלא ידע להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי. האם אכן חייבה ההלכה כל יהודי לשתייה מרובה באופן שמי שאינו שותה עד כדי שכרה אינו מקיים את מצוות הפורים? כידוע הרמב"ם התרחק בסוגיה זו מפשוטו של תלמוד וכתב (בהלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה טו): "כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות". פירושים נוספים נתנו למאמרו התלמודי של רבא. למשל בעל ספר האגודה (ר' אלכסנדר הכהן, היה מחכמי אשכנז בדור הסמוך לדורו של המהר"מ מרוטנבורג, וחי בערים ארפורט ופרנקפורט, נהרג על קדושת השם) פירש שהגימטרייה של ארור המן שווה לגימטרייה של ברוך מרדכי, וכוונת בעל המאמר הייתה שהשותה יתקשה לחשב את הגימטרייה של המילים. פירוש אחר הוזכר בספרי המנהגים והובא אצל בעל ה"דרכי משה" להלכות מגילה (סימן תרצ"ה) שהיה פיוט שהיו נוהגים לאמרו בפורים. ובכל בית של הפיוט היו עונים "ארור המן" או "ברוך מרדכי". חובת השותה בפורים הייתה שהשותה לא יהיה מסוגל להתרכז בשמיעת הפיוט ובענייה לפי הסדר הנכון, פעם לשון "ארור המן" ופעם לשון "ברוך מרדכי". ה"בית יוסף" הביא בשם הראשונים מנהגים האוסרים להשתכר בפורים. בשם רבינו אפרים, שהיה תלמידו של הרי"ף כתב שאחרי שקם רבה ופגע בר' זירא מחמת שתייתו, למדנו שאין להשתכר בפורים. ואלו בעל ה"אורחות חיים" (ר' אהרן בן יעקב הכהן מלוניל) כתב: "חייב אניש לבסומי וכו' לא שישתכר שהשכרות איסור גמור ואין לך עבירה גדולה מזו, שהוא גורם לגילוי עריות ושפיכות דמים וכמה עבירות זולתן, אך שישתה יותר מכדי לימודו"!.

תשובה מעניינת ביותר מצאנו בהלכות פורים של תרומת הדשן (סימן קי); "שמעתי מה"ר טוביה בשם ריב"א, שכל מאכל שלוקחים הבחורים זה מזה אפילו שלא ברשות, משום שמחת פורים משעת קריאת המגילה עד לילה סעודת פורים, שהן שני לילות ויום אחד, אין בהם משום גניבה ולא משום גזילה. ואין להזמינו לבית דין ואין חוששין עליו, ובלבד שלא יעשו שלא כהוגן על פי שבעה טובי העיר, עכ"ל. כבר העיר על זה מרן בעל "בית יוסף" בספרו להלכות פורים: "הינו לדידהו שהיו נוהגים הבחורים כך, אבל אנו שלא נהגנו כן, אין חילוק בין פורים לשאר ימות השנה". נראה היה שבעל הבית יוסף היה סבור, שאם אכן היו קהילות שזה היה מנהגם שלא הקפידו זה על זה והיו לוקחים מאכלים זה מזה , ראוי למנוע את המנהג ולבטלו.

הרב קוק זצ"ל אמר פעם בסעודת הפורים: (מאמרי הראי"ה תרצ"ד) "מתוך המעמד של עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי תבוא ההכרה העליונה למצוא את היהודי הבלתי ידוע שבתוכנו , ואח אל אח יתוודע, ויד ליד תינתן וקול גדול ישמע קומו ונעלה ציון אל בית ה', וכבימי מור והדס יאמר גם היום ישנו עם אחד מאוגד עומד בחוסנו לבנות את כל הריסותיו מאוצרו הפנימי הסמוי מן העין אשר בו גנוזה ברכה".

שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

*הרב אהרן כ"ץ. ראש כולל הלכה במכון גבוה לתורה אונ' בר אילן.
רב קהילת "דובב עוז" רמת גן.

המציאות כולה לטוב נעשתה

שתי תמיהות בלשון המגילה

שיחה של הרה"ג ר' שמואל טל שליט"א ראש ישיבת "תורת החיים". פורסם ב"ותחזק התקשרותנו באהבה".

האגרות שמרדכי שולח ליהודים נקראות "דִּבְרֵי שָׁלוֹם וֶאֱמֶת" (ט', ל'). הכינוי הזה לא מובן, שהרי לא כל כך מצאנו דברי שלום במגילה... המגילה נראית יותר כספר מריבות מאשר ספר של שלום. אומנם בסופו של דבר, ב"ה, ניצחנו, אך אין עובדה זו גורמת למגילה להתאפיין כ'דברי-שלום'.

שאלה נוספת - עוד נאמר במגילה (י', ג'): "מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי מִשְׁנֶה לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וְגָדוֹל לַיְּהוּדִים וְרָצוּי לְרֹב אֶחָיו דֹּרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדֹבֵר שָׁלוֹם לְכָל זַרְעוֹ". את פירוש המילים "דֹּרֵשׁ טוב לעמו" ניתן להבין בנקל, ולצורך הדוגמא נאמר שמרדכי סִדר לעם ישראל תקציבים וחוקים לרוב. אולם איננו מבינים מה הכוונה במילים: "וְדֹבֵר שלום לכל זרעו"?

בין ישראל לעמלק

כדי לענות על שתי שאלות אלו, עלינו לעמוד תחילה על ההבדל המהותי שבין ישראל לעמלק.

הרב יהושע[1] דִּבר על כך שיש מאבק קשה ותמידי בין ישראל לעמלק, מאבק בו כל צד רוצה להרוג ולכלות את השני. מהו הגורם לאותו מאבק שורשי ועתיק יומין?

דברי הרב קוק (אורות ישראל פ"א, ו'[2])

"שתי נטיות מתרוצצות הננו פוגשים בנפש האדם, לשתי מגמות מחולפות. נטיה למלא את כל שאיפת הרע, את כל התאוות היותר שפלות, בין מצד החומר בין מצד הרוח, שהן עוד מתרחבות ומסבכות בעוזן את האדם, כקנאה ושנאה וכיוצא בהן, - ולעומתה לא נוכל להתעלם מלראות את שאיפת הטוב, המתגלה לפעמים ברוחו של אדם, שכל העולם כולו כדאי הוא לה, להשכילו ולהיטיבו, ולמלאות אותו חסד אהבה ואורה.

אבל כל נטיה חפצה להתגדר בלבדה ולהיות היא השלטת בקרב הלב וממלא את כל רוח ונפש. והניגוד הזה הוא מרעיש את הלב וממלא את החיים חלחלות, והאדם מתאמץ תמיד איך להשלים בקרבו השלמה פנימית, ובלבד שיחדלו ממנו מצוקות נפשו.

והשלום מתכונן ע"י כבישת אחד מן הצדדים בדרך כניעה לצד השני, או - מה שהוא למעלה מזה - בדרך כריתות ברית והתאחדות גמורה, באופן שהצד המנגד מתהפך כולו, עם כל כחותיו, להצד שכנגדו לחם.

על כן ישנם שני דרכים בהשאיפה להשואה של התשוקות, שיסודי חיי האדם, הפרטי והחברותי, נבנים עליהן, והם הם הלוקחים את המקום היותר גדול בכל ערכי החיים וסעיפיהם.

הדרך האחד הוא דרך **הירידה**, כלומר להדריך את האדם בחינוך כזה עד אשר סוף כל סוף **ישתקע** (-ייחלש ולא יישמע) קול אלהים אשר בלבבו, ויהיה כולו יכול להיות מסור לשאיפותיו המוטבעות בעומק חומרו, ויצר הרע של הכעס והתאוה, השנאה והזדון שבנפשו, וזאת היא מחשבת הרשעה, המקפלת את החלק היותר חזק שבקיבוצים האנושיים.

הדרך השניה היא דרך **העליה**, לבקש לחנך את האדם עד שיבא למרום המטרה, ש**רק קול האלהים ישמע בלבבו**, ורק הטוב האור החסד והאהבה יהיה חלקו, זה הדרך הולך ונכבש לאטו, בצעדים מדודים ואופן חשאי למאוד.

באומות הוגלמה **בישראל** השאיפה אל השלום העליון, השלום האמתי, שהוא בטוח בנצחונו, אע"פ שדרכו רחוקה והיא עומדת בקשר מלחמה נגד השאיפה ההפוכה, אשר סופה לפול ולהוכיח את אפסותה לעין כל, ואז יהיה ד' אחד ושמו אחד."

ביאור הדברים הנאמרים בפסקה

הרב קוק כותב שיש באדם שתי נטיות, אחת טובה ואחת רעה. הרעה - לפגום ולהשחית. הטובה - להאיר ולתקן. שתי נטיות נגדיות אלו מפריעות אחת לשנייה. כל נטייה רוצה לשלוט באדם, והדרך היחידה שלה לעשות זאת היא אך ורק ע"י כיבוש הנטייה ההפוכה ממנה. לכן, עצם קיום אויבתה הוא שמפריע לה.

המלחמה העתיקה הזו המתרחשת באדם מפריעה לו ומדירה שינה מעפעפיו. עצם המלחמה מפריעה לאדם, ולאו דווקא תֹּכֶן המצאות הרע בתוכו. האדם מחפש את הרוגע ואת השלווה - העיקר שלא תהיה מלחמה. האדם רוצה נצחון, אך זהות המנצחת איננה משמעותית עבורו. אך הניטרליות שלו נמצאת בבעיה, שכן במלחמה הזו אין הסכמי שלום וממשלות אחדות, במלחמה הזו אחד הצדדים חייב לנצח, ועד שהוא ינצח לא יגיע האדם אל המנוחה ואל הנחלה אליה הוא כה מייחל. אין פשרות. במילים אחרות, הדרך היחידה לשלום היא - מלחמה.

ישנן שתי פעולות שיכולות להשכין את השלום בנפש האדם. הפעולה האחת, הנמוכה יותר עפ"י דברי הרב, מתקיימת ע"י כבישת הצד השני. נוק-אאוט לאחד הצדדים ובזה נגמר הסיפור. הפעולה השנייה, הגבוהה יותר, שונה מעט מהראשונה, ובמקום להכריע ולכלות כוח אחד, פשוט הופכים אותו ומספחים אותו אל הצד המתנגד לו, ונמצא כוחו של זה האחרון מוכפל ואף יותר. אין דרך זו דומה להשלמת הצדדים עצמם ביניהם, שכך הם עוד נותרים בנטייתם אלא שלא נלחמים, אלא מעין המרה של צד אחד לשני. בכ"מ, בין בדרך זו ובין בדרך זו, האמת והשלום אהבו. האדם רגוע ושליו, ואין הוא נקרע כל ימיו בין שני הצדדים הפוכים שכל אחד מהם מושך אותו בחוזקה לכיוונו.

בעקבות ההכרח שהמלחמה תוכרע רק באמצעות אחת מהפעולות, ישנן שתי אפשרויות איך להכריע את המלחמה. האחת, החנקת כל הטוב והרצון לאלוקים שבאדם, ויחד עם זאת, וכתוצאה מכך, גם לקיים את כל נטיותיו השליליות והחומריות ולא להפיל מהן דבר. השניה, עשיית אך טוב וחסד, עד אשר היצר שניתן בלב האדם מנעוריו, לא ישמיע עוד את קולו. כאמור, בין בנצחונו של כוח הרע שבאדם ובין בנצחונו של כוח הטוב שבו, סופו להרגיש את השלום במשכן נפשו (כפי שכבר כתב הרב קוק זצ"ל, ישנה גם דרך של הפיכת אחד הצדדים שיצטרף לצד שני ויהיו לבשר אחד, אולם הרב לא מדבר על כך בשורות אלו בפסקה).

מלחמה זו קיימת גם באדם הפרטי וגם בחיי החברה של האנושות כולה. במישור הכללי הזה, המהות המיוחדת של עמ"י היא לסלול

---

1 - מסתבר שהכוונה לרב יהושע שפירא שליט"א. (ע"ב)
2 - ההדגשות אינן במקור, וכן ההערה שבסוגריים.

את הדרך השניה, דרך ניצחון האור על החושך, בין אם ע"י כבישת הרע ובין אם ע"י העלאתו.

נוסיף בהערת אגב שהתורה מצווה עלינו: "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך" - בשני יצריך (ברכות ט' ה'), ביצר טוב וביצר הרע. בפשט הדברים נראה שהכוונה היא לדרך של העלאת הרע, כך שכל כוחות האדם יצאו לעשות טוב, שהיא, כאמור, עדיפה יותר.

עמ"י נגד עמלק - מלחמת הכוחות

רוב בני האדם מסוגלים לחיות עם הניגודים שהרב קוק זצ"ל מדבר עליהם. אולם יש שני אחים שגדלו בבית של יצחק אבינו שלא מסוגלים לחיות עם פשרות קרות. בבית חינכו אותם ללכת עד הסוף, בלהט, מתוך מסירות נפש, בדיוק כפי שאביהם הלך לעקידה. יעקב ועשיו לא מסוגלים במהותם לטשטש את הניגוד, אחרת הוא אוכל אותם מבפנים ואין הם מוצאים מרגוע לנפשם עד אשר אחד מהם ינצח. הם היו חייבים לקחת את הסתירה הפנימית בכוחות הנפש ולפתור אותה איש כפתרון נפשו. עשיו הלך עד הסוף עם הרע, ולעומתו יעקב הלך עד הסוף עם הטוב. הבית בו גדלו יעקב ועשיו נתן להם את הכוחות והתכונה הפנימית, שהיא חיובית ביסודה, המכריחים את בעליהם לפתור את הקונפליקט בצורה חד משמעית.

זכר מעשיהם של יעקב ועשיו לא סף מזרעם, ועד היום עמלק מגלם את כוחות הרע בעולם, ולעומתו עמ"י מגלם את כוחות הטוב. עפ"י הדרך של עמ"י אמנם יש רע במציאות, אך עלינו לשאוף כל הזמן לזכך ולהעלות אותו. האדם צריך לשאוף להיות צדיק גמור. צדיק שאין בו רע וכולו משתוקק אל הטוב. זו מדרגה גבוהה מאוד שהולכת ונבנית אט אט, "הולך ונכבש לאיטו, בצעדים מדודים", אולם זוהי קריאת הכיוון המכוונת אותו למקומו. לעומת זאת, דרכו של עמלק היא ללכת עד הסוף עם הכוחניות, לשלול לגמרי כל גילויי מַצְפּוּן וָרַחֲמִים.

אומנם גם בעמ"י אפשר למצוא יחידים שחיים בבינוניות, שמסוגלים לחיות עם הסתירה כאילו אינה קיימת. אך אנו עוסקים במהלך הכללי של עמ"י, ובמישור זה המאפיין הכללי של האומה הישראלית הוא השאיפה לטוב. כשעמ"י היו בגלות היתה להם מסירות נפש על התורה והמצוות, אומנם היו גם מעטים שלא מסרו נפשם, אך בהסתכלות כללית, עמ"י מסר נפשו. מסירות נפש היא השאיפה האידיאלית שאליה אנו מחנכים, והתממשותה מתרחשת בהדרגה. לעומת זאת, העמלקים מחנכים כל הזמן רק להשמיד להרוג ולאבד את המצפון. אותו מצפון שהיהודים מכניסים לעולם בעצם קיומם. באמצעות המוטיבים המרכזיים, האידיאלים, המיתוסים, סיפורי הגבורה המסופרים והדמויות המוערצות של כל עם, אפשר לזהות את הכיוון אליו הוא שואף אף אם הוא לא כ"כ התממש עדיין. אם נסתכל על הדמויות בתנ"ך ונעמיד לעומתן את הדמויות של הרשעים שעמדו בראש גרמניה, לדוגמא, נוכל להבין היטב את השאיפה של כל עם, וממילא את ההבדלים הכל כך מהותיים ושורשיים שקיימים ביניהם.

המחלוקת הזו איננה מחלוקת אידיאולוגית בלבד, אלא גם, ובעיקר, מחלוקת מהותית. ברור שהאמונה של האחד הורסת את עצם תשתית קיומו של השני. כל מה שצד אחד מאמין בו מהווה את ההפך הגמור של אמונתו של השני, ולכן אנחנו מוכרחים להילחם ולהרוס לגמרי את האמונה השניה.

בעתיד יתברר בע"ה שהרע היה רק מכשיר שהוביל אל הטוב, ובאמת אין רע מצד עצמו בכלל[3]. חשוב לדעת שבעומק העומקים יש אחדות גמורה בין הטוב והרע. אומנם, עד אז המלחמה נמצאת בעצומה ביתר שאת ועוז. אומנם עד להכרעה השלמה, שהיא נצחון הטוב, יתכן שכלפי חוץ ישרור שקט זמני, אולם אפשרות זו יכולה להתקיים רק מתוך הִכָּנְעוּת הטוב בפני הרע, כפי דרכו של עמלק, שכמובן שלא יתכן שהיא תחזיק לעולם. למעשה מדובר במאבק בין שלום זמני, שלום מעוות של עמלק, שקט של שקר, לבין השלום האמיתי של עמ"י.

התשובות לשאלות שהועלו

פעמים רבות דוקא הלשונות הצדדיים המוזכרים בתנ"ך, כמו תיאורים או הגדרות שונות, יכולים ללמד אותנו מימד רוחני נוסף. המגילה היתה לכאורה סיפור של מלחמות. אחד מנסה להרוג את השני ולתלות אותו. אפשר לומר אפילו שניסיונות ההתנקשות הכתיבו לא מעט ממהלך המגילה אם לא את כולו. בדיוק בנקודה זו מגיע החידוש של מרדכי. בסוף כל הסיפור מרדכי אומר לנו שבעומק הפנימי של המגילה יש שלום ואמת. מרדכי מכונה כמי ש"דֹּרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדֹבֵר שָׁלוֹם לְכָל זַרְעוֹ", הטעם לכך הוא משום שע"י מעשיו ונצחונו שלו ושל כל עמו התגלה השלום שבו הטוב הוא העיקר, בניגוד לאפשרות שהמן היה מנצח ח"ו, ואז היה שלום, אך שלום של רוע. כל הרע שבמגילה מתגלה ברגע הסיום כאמצעי התגברות לטוב המוחלט. וכשהסוף טוב - הכל טוב. במציאות האמיתית יש רק שלום, מלחמתם של הטוב והרע היא רק מעל פני השטח.

משמעות הדברים בשבילנו

מהדברים שנאמרו כאן בחסדי ה' אנחנו יכולים להפיק מספר לקחים משמעותיים ביותר.

ראשית, חשוב שֶׁבְּעֵת הסתכלותנו על המציאות נָיְשִׂם שהטוב הוא היסוד של העולם ולרע אין ישות בעלת תוקף ומהות.

שנית, ההסתכלות שלנו על ה' משתנית. אנו עומדים מול אלוקי הטוב ולא מול אלוקי הרע, ח"ו. אומות העולם מאמינים שיש אלילים של טוב ושל רע, הם מאמינים שישנו בעולם כוח להרע, וחשוב שנדע שזה לא כך - יש רק אלוקים אחד בשמים, וכל מעשיו אינם אלא טוב גמור. ה' הוא לא מלך שאם הוא קם בבוקר על רגל שמאל והקָהֶ שהוא שתה לא היה מספיק חם, העצה הטובה ביותר בשבילנו תהיה להחליף אזרחות עד יעבור זעם. הנהגתו של הקב"ה איננה אקראית. הוא מלך של טוב מוחלט. כשאנו מבינים שחותם העולם הוא צדק וטוב, אהבתנו לה' מתחזקת מאוד. הכמיהה והרצון להתחבר אליו מתעצמים (וכידוע, האהבה היא אחד מהיסודות המרכזיים של פורים).

לקח נוסף שחשוב שנפיק מהדברים משפיע על צורת ההתנהלות וההתמודדות שלנו בעולם הזה. א"א להשוות בין אדם שחושב שכל מה שקורה לו נגרם ע"י פגעי הטבע, לאדם שמבין שכל המציאות מכוונת לה', וכל הקשיים לא רק שלא נועדו להפיל אותו, אדרבה! הם נוצרו במיוחד בשבילו, כמקפצה אדירה לחיי אמת וטוב. אדם שלא מבין את ההבנה הפשוטה הזאת חי חיי פחד מהיצר הרע. הוא היה בטוח שהיצר יפיל אותו ושאין לו סיכוי לעמוד מולו, שהרי הרע שבעולם כ"כ חזק. אולם אם מבינים שהעולם הוא בעצם עולם של טוב, וכל הרע שקיים נועד רק בשביל שנתגבר עליו, זוהי מטרתו ואין עוד, כל ההתמודדות איתו נעשית מאליה מתוך שמחה, מתוך עוצמה וגבורה, ומתוך ידיעה שכך אנו רק מתעלים. כל קושי הופך להיות אתגר מהנה.

זוהי פתיחה לענינו של פורים. קדושת הפורים יש בה את הכוח כדי להעצים ולהעמיק בתוכנו את האהבה לה' ואת ההכרה שהטוב הוא העיקר בעולם. אנחנו רק צריכים לפתוח את הלב לחג, והוא כבר ידאג לחרוט בתוכנו את החירות של הבנה זו.

נערך על ידי עדיאל ברויאר

3 - כדאי לעיין גם באורות הקודש, ח"ב, עמ' תע"ה (פסקה י"א). וכן שם בהמשך עד פסקה י"ד, ועד בכלל. (ע"ב)

סיפור לשבת

תרנגול לישועות

{את הסיפור המובא להלן שמע כ"ק האדמו"ר מבאבוב, רבי שלמה הלברשטאם זצ"ל מפי אביו כ"ק האדמו"ר רבי בן-ציון מבאבוב זצ"ל הי"ד, ששמע מאביו כ"ק אדמו"ר מהר"ש זצוק"ל ששמע מפי הרה"ק ר"ר אליעזר מדז'יקוב זצוק"ל ששמע מפי הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע בעת שביקר בהיכלו. סיפור פורימי אך כל פרטיו אמת לאמיתה. שאול שיף}

בימיו של הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זצ"ל, הי' בעיר אפטא איש אחד מיושבי בית מדרשו, ושמו ר' הערשעלע מריבאשוויב ע"ש עיר מגוריו. הוא שם לילות כימים בתורה ועבודה, ולרש אין כל, כי אם בת שהגיעה לפרקה פרק בתולה נשאת. הדאגה גדלה מיום ליום, מאין יבוא עזרו להשיא את בתו. ויתייעץ עם ידידיו הנגידים חסידי הרה"ק הנ"ל, ויאמרו לו היות שאנו מתכוננים לנסוע בקרוב אל היריד הגדול שיתקיים בבראד, ושם מתאספים הרבה נגידים חשובים, לזאת עצתנו אמונה, שתיסע יחד אתנו. אנחנו נלביש אותך מלבושי פאר וכבוד כאחד הגבירים ותתאכסן יחד אתנו באכסניה כבודה.

אתה תמעט בדיבור כדרכך ואנחנו נשתדל למצוא זיווג הגון בעבור בתך. ר' הערשל'ע הנ"ל הסכים לעצתם באין ברירה, ונסע עימהם. ויהי בבואם לבראד אמרו הסוחרים הנ"ל לבעל המלון שיכין חדר נכבד ומרווח "בעד הגביר המפורסם ר' הערשלי מריבאשוויב שזה עתה הגיע לכאן אתנו". הם פרסמו את סיבת בואו של הגביר מריבאשוויב בכל פינות העיר בראד: למצוא זיווג הגון בעד בתו היחידה, והנה הוא מוכן לתת נדוניה הגונה כיאה לעשיר כמוהו. השדכנים הציעו לפניו שידוך הגון עם בחור עילוי מצוין, מגזע היחס, בן עתיר נכסים מבראד. הוא בחן את הבחור בלימודו ומצאו מלא וגדוש בש"ס ופוסקים וישא חן בעיניו והסכים להשידוך. וישאל אבי הבחור האם כבודו מוכן לתת סך כך וכך לנדוניה, ענה ר' הערשלי מהיכ"א תית"י, וכוון לעצמו הפי' כפשוטו מאיפה אוכל לתת. וכך על כל שאלותיו ענה במילים ספורות מהיכא תיתי או בלי נדר, ויחתום השידוך למז"ט. ואמרו הסוחרים לאבי הכלה שיכין סעודת תנאים בהידור רב, על חשבון ר' הערשלי ובשובו לביתו ישלח הכול עם המתנות לפי כבודו של החתן. וכן עשה אבי החתן ושלח מתנות להכלה, בחשבו שמחותנו הגביר מריבאשוויב ישלח מתנות כנגדן להחתן תכף בשובו חזרה לביתו וכפי המדובר. ויפרדו איש מעל אחיו מתוך קרבת חיתון, ויסע ר' הערשלי חזרה לאפטא.

כבוא ר' הערשלי לביתו ויספר לאשתו ולבתו שבא בקשר חיתון עם בחור תלמיד חכם מופלג ובעל מעלות, ויהי כמצחק בעיניהם, ולרוב תימהונם לא האמינו בדבריו, עד שהראה להם שטר אירוסין. ר' הערשלי פשט את בגדי הפאר מעליו וחזר ללבוש בגדיו המטולאים ושב אל לימודו בבית המדרש. המחותן בבראד חיכה על המתנות עבור החתן ועל מכתב אודות הגבלת זמן החתונה, והנה אין קול ואין עונה, וחשב כי בטח מחותנו הגביר טרוד בעסקיו הגדולים והמסונפים, וזו סיבת איחורו. ויכתוב לו "היות שזה זמן רב מעת שהתקשרנו בקשר החיתון, ובני החתן מחכה לקראת המתנות וכו', ולכן נבקש להחיות נפשנו בתשובה המהירה". בידעו שהוא השתדך עם הגביר מריבאשוויב, הריץ מכתב לריבאשוויב לפי המען "הגביר ר' הערשלי". והנה בעיר ריבאשוויב הי' באמת גביר אחד ושמו ר' הערשלי, והוא הי' חשוך בנים ל"ע, ובעת שקיבל המכתב חשב בנפשו שבודאי לץ אחד שרצה להתלוצץ שלח לו המכתב, ולא שת לבו ולא השית כלום. ויהי כי עברו עוד כמה שבועות והמחותן מבראד לא קיבל מענה על מכתבו, ויתעצב אל לבו ויכתוב עוד דברים חריפים מראשונים, וכמובן הריץ גם את מכתבו זה לריבאשוויב אל "הגביר ר' הערשלי".

בקבלו את המכתב, לא שם ר' הערשלי הגביר האמיתי את לבו גם לדברות האחרונות, באמרו איזה שונא רוצה לצערו. ויהי כי ארכו הימים והמחותן מבראד לא קיבל תשובה גם על האיגרת הזאת השנית, ויפול לבו בקרבו על גודל צרתו, ויתייעץ עם בני ביתו והחליטו בדעתם שיסע בעצמו לריבאשוויב ושם יעמדו על שורש הדברים: מה זה ועל מה זה, וכן עשו. בבואו העירה לריבאשוויב אל הגביר ויבהל מאוד בראותו כי אין זה ר' הערשלי שהשתדכו אתו. ויספר לפניו את עגמות נפשו, שהם השתדכו עם מי שאמר שהנהו הגביר ר' הערשלי מריבאשוויב, ואינם יודעים איפה למצוא את המחותן, וממנו אין קול ואין קשב. ויען הגביר ר' הערשלי בהתנצלות ויאמר הן אמת שקבלתי ממעלתו שני מכתבים בעניין זה, אבל היות שהנני חשוך בנים ל"ע חשבתי בטח איזה איש רוצה לצער אותי ולכן לא שמתי אל לבי להשיב לכבד'.

הוא יצא מביתו של ר' הערשלי בפחי נפש, ותאמר לו זוגתו שנלוותה אליו, הנה העיר אפטא אשר שם קברות אבותי סמוכה לכאן על כן נסור נא להבית עלמין ונתפלל על קבריהם להפיג צערנו. הוא נענה למבוקשה. ויבאו לעיר אפטא וילכו ישר להבית החיים, ובפתח הבית עלמין עמדה אישה לקבץ נדבות מהעוברים ושבים, ופנתה האישה ההיא ואמרה להם אבקשכם לתת לי נדבה הגונה בעד ר' הערשלי ריבישובער שהנהו איש קדוש, עובד ה' ותלמיד חכם מופלג. ויהי בהזכירה את שם ר' הערשלי ריבישובער ויימס לבם בקרבם. ויאמר לה הגביר מבראד: אני אתן לך נדבה הגונה אבל אחת שאלתי, שתואילי

המשך בעמוד הבא...

להראות לי איפה מקום מגורו של ר' הערשלי מריבאשויב". ותאמר לו: "הנה הוא מיושבי בית מדרשו של כ"ק מרן מאפטא ושם תוכל לפגוש אותו". הוא לא השתהה כלל וילך תכף לבית מדרשו של הרה"ק מאפטא. בהיכנסו לבית המדרש הכיר תכף את מחותנו ר' הערשלי וראה אותו והנה הוא עני גדול ובגדיו קרועים ופרנסתו ממה שמקבצים בעבורו, והבין שהיתה כאן איזו רמי' באשר ר' הערשלי לא יוכל לתת נדוניה בכלל, והלך תכף לבית הרב, אב"ד דאפטא, להזמין את ר' הערשלי לדין. ר' הערשלי הכיר את מחותנו וירץ הביתה ויגד לבני ביתו הנה הגיע מחותנינו מבראד ומהנכון להכין סעודת צהרים עבורו.

אולם בביתו לא נמצא מאומה כי אם תרנגול אחד, ושלחו במהירות את הנערה-הכלה לבית השוחט עם התרנגול. בדרכה נשמט התרנגול מידה וברח. ותרץ הנערה אחריו עד מחוץ לעיר. התרנגול נכנס לחורבה אחת, אשר בני אדם נזהרים מלהכנס שמה, והנערה מרוב פחזותה להשיג את התרנגול, ביודעה שזהו המאכל היחידי שאפשר להכין לסעודת הצהרים עבור המחותנים, לא שמה לבה לסכנה ותכנס לתוך החורבה. כשנכנסה מצאה לפניה אוצר גדול מדינרי זהב שעלה להון רב ועצום. היא הסיחה דעתה מן התרנגול, ומלאה את סינורה בדינרי זהב ותביאם הביתה, ונתמלא הבית אורה ושמחה. בתוך כך נכנס שליח בית דין לקרוא את ר' הערשלי לדין תורה. ר' הערשלי לבש את בגדיו הנכבדים והלך תכף לבית הרב. המחותן מבראד סידר טענותיו לפני הרב, שזה האיש ר' הערשלי התחפש בבגדי עשירים ובא לבראד בתור גביר עצום והתאכסן באכסניה נהדרת והשתדך עמו והבטיח נדוניה גדולה, ועתה נתוודע לו שהוא עני ואינו יכול למלא הבטחתו. אשר על כן הוא רוצה לנתק את קשר השידוכין, ושיחזיר המתנות, וגם לקנוס אותו עבור הבושה שגרם לבנו העילוי. השיב ר' הערשלי בטענתו: האם מצא מחותני ח"ו שום פסול או פגם בי או בבתי, הלא כל טענתו היא על אודות הנדוניה, ואת זה אמלא בלי נדר עד פרוטה אחרונה. הרב מאפטא התפלא מאד על דברת ר' הערשלי, כי ידע אותו לאיש עני ואביון, אבל גם ידע שהוא איש אמת, והבין שמסתמא יש דברים בגו, והוציא את פסק דינו, שר' הערשלי מחויב לסלק הנדוניה ולהגביל זמן החתונה תוך כדי ג' חדשים. המחותן טען עוד שהוא חייב לו עדיין עבור הוצאות סעודת התנאים, ולכן יואיל נא לשלם "פסק געלט" (דמי בית הדין) גם עבור חלקו, וכן עשה ר' הערשלי ששילם "פסק געלט" סך עשרה זהובים ונתנו להרה"ק מאפטא.

כשסיפר הרה"ק מאפטא את הסיפור הנ"ל, פתח את מגירת שלחנו והוציא שתי מטבעות של זהב, ואמר זה נשאר אצלי לזכרון ולאות על המעשה הנ"ל. וכשסיפר הרה"ק מאפטא זה הסיפור אמר שהוא סגולה למציאת זיווג הגון.

(וראו קישוטי כלה (גרינפעלד) ח"ה אות יג)

חוק וסדר

פינה משפטית מאת עו"ד משה פרידל

אפרסמון ורימון - או - סתימת מעיים בטיול שנתי

שאול ידידי, שיף בשבילכם פנה אלי לפני כמה ימים, בין מנחה למעריב.

"מוישה" קרא "אתה זוכר שעוד מעט פורים?".

"זוכר" הפטרתי "בטח זוכר".

"אז תכתוב משהו לחג" ביקש והוסיף כי לדעתו מן הראוי שאסקור את פסק הדין הכי הזוי אותו אני מכיר.

בן רגע קיבלתי עלי את מרותו.

האמת ניתנת להיאמר לא כך תכננתי את החג. לרגל פורים הממשמש ובא התכוונתי לשתף אתכם באירוע דרמתי שאירע לבתי, אשר התחפשה לבילבי, ולספר לכם כיצד אחת המורות בבית הספר חפפה את ראשה עם "כרית הפלא", כאילו הייתה קיר מלוכלך בעיצומם של הניקיונות לפסח. אבל בקשתו של שיף נחתה עלי כפקודה ובן רגע נרתמתי לפעולה. בילבי וכרית הפלא ימתינו לשבוע הבא. במחשבה שנייה הסיפור באמת מתאים יותר לערב פסח מאשר לחג הפורים.

נשוב לסוגיית פסקי הדין, הבחירה הייתה קשה. אני באופן אישי מכיר לא מעט פסקי דין שמקומם הטבעי בפיליטונים של קישון או בסרטי האחים מרקס וצ'אפלין ולא בקובץ פסקי הדין. אף כי כן לאחר התלבטות ארוכה התמקדתי בש. ומלחמתו בביטוח הלאומי. בשפת העם: "פרשת הרימונים וסתימת המעיים של ש.". פסק דין הזוי לכל הדעות, ומעשה שהיה כך היה:

יום אחד יצא ש. לטיול.

לא סתם טיול, טיול במסגרת העבודה - ביזנס ופלז'ר כאחד.

ש. ליווה כמאבטח, טיול לרמת הגולן. בשעות הצהריים בעת שהקבוצה הגיעה למטע רימונים, חשב ש. לסעוד את ליבו בחיק הטבע, אכל להנאתו שני רימונים. ו... ופונה לבית חולים.

מה התברר?

ש. שהיה מועד לפורענות בשל ניתוח במעיים שעבר, אכל בשבוע שקדם לטיול כמות יפה של אפרסמונים. האפרסמונים בתוספת הרימונים שלחו אותו אחר כבוד לבית חולים עם סתימת מעיים.

ש. אשר ראה את עצמו כנפגע עבודה, לא אמר נואש ותבע את המוסד לביטוח לאומי.

המוסד לביטוח לאומי טען שהאשם רובץ לפתחם של האפרסמונים שאכל שבוע קודם ולא לרימונים מהטיול, ובמקביל טען עורך הדין של המל"ל כי "לא נראה לי שאכילת רימונים ביום האירוע ובימים שלפניו מהווים חלק של העבודה".

בית המשפט שלח את הפרשה לחוות דעתו של מומחה גסטרו וביקש ממנו לבדוק, בין השאר, את הקשר הסיבתי בין אכילת הרימונים לתאונת העבודה.

המומחה אמר את דברו: חסימת מעיים יכולה להיגרם בשל הידבקויות בעקבות ניתוחים, או על ידי גורם הנמצא בתוך המעי (או על ידי קומבינציה של השניים). גורמים חוסמים בתוך המעי יכולים להיות השאריות הלא מתעכלות של פירות היוצרות פקעת של סיבים. פקעת כזו נקראת בזואר. הפרי הגורם בשכיחות הגדולה ביותר להיווצרות בזוארים הוא האפרסמון, אך גם סדרה ארוכה של פירות וירקות אחרים יכולה לגרום לכך.

ש. עבר ניתוח בטן. בשבוע שקדם לטיול אכל ש. הרבה אפרסמונים ורימונים. הרימון איננו מככב ברשימת הפירות היוצרים בזוארים, אך מתקבל ביותר על הדעת שלאחר שכנראה נוצר כבר בזואר מסיבי אפרסמון, יהיו גרעיני שני הרימונים מבחינת "הקש ששבר את גב הגמל", ויגרמו לחסימה מוחלטת של המעי.

על כן: על פניו נראה שיש קשר בין אכילת הרימונים לבין חסימת המעיים.

אני באופן אישי שאלתי את עצמי מה מביא מבא בחור בן 30, מועד לפורענות לזלול חופשי אפרסמונים ורימונים בלי חשבון. מה? מה הוא חשב שיקרה בסוף?

אבל סוף טוב הכל טוב.

בית המשפט בחן את מאזן ההשפעות וקבע שחסימת המעיים של ש. תוכר כפגיעה בעבודה, לפחות בבחינת "הקש ששבר את גב הגמל" ועל המוסד לביטוח לאומי לפצות את הבחור.

מוסר השכל I - אל תאכלו אפרסמונים אם יש לכם סתימת מעיים, גם לא רימונים.

מוסר השכל II - אם אתם כבר הולכים על זה? עדיף לחטוף את הסתימה בטיול שנתי.

הכותב הינו בעל משרד עורכי דין ברעננה

שו"ת חורף הרב שבתי יגל

שאלה: כזכור, במרבית ימי הפורים בשנים האחרונות ירדו גשמים. האם קוראי המגילה לציבור צריכים לחזור על פסוקים שלמים אם בעת קריאת המגילה נשמעו רעמים או אולי גם בשל הברקים שגרמו להיעדר ריכוז אצל חלק מהקהל?

תשובה: אם מחמת הרעמים יש חשש שהציבור לא שמע חלק מהקריאה ואפילו מילה אחת, הבעל קורא צריך לחזור ולקרוא עוד הפעם, אך אם אין חשש כזה, והחשש הוא שחלק מהציבור לא היה מרוכז בגלל הברקים והרעמים, נראה דאין צריך לחזור.

ביאור: המשנה ברורה[א] כותב דאם הקורא את המגילה חיסר אפילו תיבה אחת, וכן אם השומע חיסר תיבה אחת, לא יצאו ידי חובה וצריכים לחזור ולקרוא. ולכן, ברור שאם היה רעש בבית הכנסת באופן שהציבור לא יכל לשמוע את קריאת המגילה באותו רגע, על הבעל קורא לחזור ולקרוא.

אמנם, אם אדם כן שמע את הקריאה, אלא דלא היה מרוכז באותה עת, הנה אף שמבואר בכמה מקומות בפוסקים דזה לא חשוב 'שמיעה' וכאילו לא שמע כלל[ב], מכל מקום, אם הייתה לפניו מגילה כשרה או אפילו מגילה מתוך חומש וכדו', יש מקום לומר שאף שלא היה מרוכז, בכל זאת יצא ידי חובה כיוון שעקב אחרי הבעל קורא מתוך הכתב.[ג] ולכן נראה שאין הבעל קורא צריך לחזור ולקרוא במקרה שכזה[ד], והרי לא חסרות סיבות לחוסר ריכוז אצל חלק מהציבור (רעשי הילדים, הכאת המן וכדו') ואין לדבר סוף[ה].

אמנם, בוודאי ראוי ונכון שלכל אחד תהיה מגילה כשרה לפניו שיוכל לחזור על המילים שבהן לא היה מרוכז, ואז יצא ידי חובה לכתחילה לכל הדעות[ו].

ולעניין האם הציבור צריכים לברך את ברכות הרעמים וברקים תוך כדי קריאת המגילה, עיין במ"ב או"ח סימן ס"ו ס"ק י"ט, לענין קריאת שמע, דהרי במ"ב סימן תרצ"ב ס"ק ט' ככתב דקריאת המגילה דינה כק"ש, ועיין בשעה"צ שם ס"ק י"א מה נחשב 'בין הפרקים' במגילת אסתר.

א - סימן תר"צ ס"ק מ"ח, ומקורו מדברי המג"א.
ב - עיינו שו"ת ארץ צבי (פרומר) סימן מ"ה, שמאריך בעניין זה.
ג - עיינו מ"מ בספר פסקי תשובות סימן תרפ"ט אות ד' ושם הערה 18.
ד - שהרי בדרך כלל לכל אחד מהציבור יש לפניו לפחות מגילה מודפסת.
ה - אמנם אם היו רעמים או ברקים יוצאי דופן בעוצמתם ובמראיתם וגרמו לכל הקהל לחוסר ריכוז, במקרה שכזה אכן ראוי לבעל קורא לחזור ולקרוא.
ו - עיינו בפסקי תשובות שם.

שביבים / שאול שיף

משלוח מנות חז"לי נוטף חיוך

◆ רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיה אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא שלח ליה: קיימת בנו רבינו: "ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים". (בבלי, מגילה דף ז ע"א)

ר' יהודה נשיאה (דור ראשון לאמוראי ארץ ישראל, נשיא הסנהדרין בציפורי, נכדו של רבי יהודה הנשיא) שלח לרבי אושעיה (מגדולי הדור הראשון של האמוראים בארץ ישראל) (עצם) ירך של עגל משולש וגרב (=איפה= כ-25 ליטר לשיטת הרב נאה וכ-43 ליטר לשיטת החזון איש)) של יין. ענה לו (ר' אושעיה), קיימת בנו וכו'.

◆ רבי יודן נשייא שלח לרבי הושעיה רבה חדא עטם וחד לגין דחמר. שלח ואמר ליה: קיימת בנו "ומתנות לאביונים". חזר ושלח ליה חד עוגל וחד גרב דחמר שלח ואמר ליה: קיימת בנו "ומשלוח מנות איש לרעהו". (ירושלמי, מגילה פרק א דף ע ע"ד/ה"ד)

ר' יהודה נשיאה שלח לר' אושעיה ירך (עצם) אחת ולוג אחד (= כ-360 סמ"ק לשיטת הרב נאה וכ-600 סמ"ק לשיטת החזון איש) של יין. שלח (ר' אושעיה) ואמר לו: קיימת בנו "ומתנות לאביונים" (משלוח המנות היה דל). חזר ושלח לו עגל אחד וגרב אחד של יין. שלח ואמר לו: קיימת בנו "ומשלוח מנות איש לרעהו".

◆ רבה שדר למרי בר מר ביד אביי מלא טסקא דקשבא, ומלי כסא קמחא דאבשונא. אמר ליהאביי: השתא אמר מרי: אי חקלאה מלכא ליהוי - דיקולא מצואריה לא נחית. הדר שדר ליה איהו מלא טסקא דזנגבילא, ומלא כסא דפלפלתא אריכא. אמר אביי: השתא אמר מר: אנא שדרי ליה חוליא ואיהו שדר לי חורפא. (בבלי, מגילה דף ז ע"ב)

רבה שלח לו למרי בר מר (מבית ראש הגולה) ביד אביי מלוא סל של תמרים ומלוא כוס קמח של קלי. אמר לו אביי: עכשיו יאמר מרי את הפתגם המקובל 'אם האיכר נעשה מלך, הסל איננו יורד מצווארו' (משלוח המנות היה צנוע למרות שרבה נעשה ראש ישיבה). חזר (מרי בר מר) ושלח לו מלוא סל זנגביל ומלוא כוס פלפל ארוך. אמר לו אביי: עכשיו יאמר אדוני (רבה), אני שלחתי לו דברים מתוקים והוא שולח לי דברים חריפים.

סגולת יום פורים

קבלתי מגדול אחד דסגולה בפורים להשכים בבוקר ולהרבות בתפלה ובבקשה לפני השי"ת על כל דבר: בני חיי ומזוני והן על שאר דברים ועל כל קרוביו. כי באותו יום עת רצון מאוד וכל העולמות המה בשמחה וברצון ועל זה אמרו ז"ל כל הפושט יד נותנין לו, וכן הוא מקובל מפי גדולי הצדיקים תלמידי הבעש"ט זי"ע.

❄

מובא מפי ההק' מרן מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע, שכל השותה בפורים כאילו מתענה משבת לשבת והשותה בפורים היא סגולה להמתקת הדינים ונקרעים כל המסכים המבדילים והוא בדוק ומנוסה.

(סגולות ישראל מערכת פ אות ד)

כי המן בן המדתא האגגי... והפיל פור (ט, כד)

מפני מה ייחס עתה הכתוב את המן לזקנו "אגג"? יש לומר, שכל מה שהביא את המן ללחום בישראל ולכלותם, היה במטרה לנקום את נקמת זקנו אגג, אשר נהרג ע"י שמואל, כמו שנאמר "וישסף שמואל את אגג" (ש"א טו, לג).

ולפי שהיה ירא מללחום בהם, לכן תחילה הפיל פור. ורק לאחר שנוכח כי נפל הפור ויעלה הדבר בידו, ניגש לבצע את זממו.

ואלו הם דברי הפסוק: "חשב על היהודים לאבדם והפיל פור הוא הגורל להומם ולאבדם". לכן כעת שסיכם את השתלשלות הענינים הזכיר שהוא "האגגי".

(רבי שמואל די אוזידא)

כי המן... צורר כל היהודים (ט, כד)

כתב **רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק:**

"הנה אחת מפעולות ההשגחה לקיום הדת, היא אשר **שנאת האומות גדולה יותר (לישראל בעת) עזבם את הדת**. וכמו שאמר (מלאכי ב'-ט') "וגם אני נתתי אתכם שפלים ונבזים, כפי אשר אינכם שומרים דרכי".

"וכן במצרים שלא שמרו הדת, גם כן שנאתם היתה גדולה".

"וכן המן שאמר 'ודתיהם שונות', הרי שהקפיד על הדת, ועצם שנאתו היה להאומה אם כשעזבו הדת. לכן אמר כי המן צורר כל היהודים אפילו עוזבי הדת, כי 'הפיל פור הוא הגורל להומם' - שיעזבו הדת, ואחרי זה 'לאבדם' בטרוניא שמחליפים דת צדק.

"וכמו כל צוררי ישראל בזמנינו במדינות מרוקו ורומניא".

קיימו וקבלו היהודים (ט, כז)

על הפסוק הזה נאמר במסכת שבת (פח). "קימו מה שקבלו כבר".

מה היתה מעלתו היתירה של נס פורים שלא היתה ביציאת מצרים, עד שרק לאחר נס פורים קיבלו מרצון את התורה שבעל-פה (תוס' שם).

ונראה לפרש, שהתורה שבכתב היא בבחינת **"תורת השמים"** - שאין לנו בה אחיזה בשכלנו כלל, ואילו תורה שבעל-פה היא בבחינת "תורת הארץ", שעל פי י"ג מידות שניתנו לנו יכול האדם לחדש ולהוסיף בה.

והנה, ביציאת מצרים ראו ישראל הנהגה כה עליונה וניסים כה מופלאים עד שהבינו כי עליהם לקבל את התורה שבכתב - הנעלית משכל אנוש, וקבלוה בבחינת "נעשה ונשמע". אך דווקא בשל הניסים הגדולים שהיו עדים להם, לא יכלו הם להבין כיצד יכול האדם לחדש ולהוסיף מדעתו בתורה כה נשגבה ונבדלת משכל אנוש.

עד שבא נס פורים ובו נתגלתה ההשגחה האלוקית בדרך "טבעית" - ומגילוי הנהגה זה, שעד עתה לא ראו כדוגמתה, למדו לקבל מרצונם גם את התורה שבעל פה, שגם במקום ששכל האדם מבין ומשיג, גם זה "אלוקי" ורוחני, וניתנה לאדם רשות להשיגו בשכלו.

(הרה"ג ר' יעקב קמנצקי)

על תלמיד חכם שסרח

הנה מה שמספרת לנו הגמרא במסכת מועד קטן דף יז' עמוד א': (מבואר ומתורגם ישר ללשון הקודש): על תלמיד חכם אחד היו שמועות רעות, שהיה חשוד בדבר עבירה, התלבט רב יהודה כיצד לנהוג בו: אם נגדה אותו, הרי צריכים אותו חכמים, כי היה גדול בתורה, אם לא נגדה אותו יתחלל שם שמים? אמר רב יהודה לרבה בר בר חנה: האם שמעת דבר בעניין זה? אמר לו רבה בר בר חנה כך אמר ר' יוחנן: מה פירוש הכתוב (מלאכי ב' פסוק ז') "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאו-ת הוא"? ללמדנו: אם דומה הרב למלאך ה' - יבקשו תורה מפיו, ואם לאו, שאיננו טהור וכשר - אל יבקשו תורה מפיו, ואפילו גדול בתורה אין ללמוד ממנו. כיוון שכך, נידה אותו רב יהודה לאותו תלמיד חכם. לאחר זמן נחלש רב יהודה ועמד למות. באו חכמים לשאול לשלומו וגם המנודה היה ביניהם. כאשר ראה אותו רב יהודה חייך. אמר לו המנודה: לא דייך שנידית אותי אלא אתה גם צוחק עלי? אמר לו רב יהודה: לא עליך אני צוחק, אלא שכאשר אני הולך לעולם הבא שמח אני שאפילו לאדם גדול כמוך לא החנפתי ונהגתי בו כדין. כאשר נפטר רב יהודה בא המנודה לבית המדרש וביקש שיתירו לו את הנידוי. אמרו לו חכמים: אין כאן אדם חשוב כרב יהודה שיוכל להתיר לך את הנידוי, אלא לך אל ר' יהודה נשיאה באי"י, שהוא יתיר לך. הלך אליו. אמר ר' יהודה הנשיא לר' אמי: צא עיין בדינו אם צריך להתיר לו - התר לו בשליחותי. עיין ר' אמי בדינו וחשב להתיר לו. עמד ר' שמואל בר נחמני על רגליו ואמר: ומה שפחה של בית רבי שנידתה פעם אדם לא נהגו חכמים קלות ראש בנידויה להתירו עד שלוש שנים - על אחת כמה וכמה שצריך להתחשב בדבריו של רב יהודה חברנו. אמר ר' זירא: מה קרה שבא זקן זה ר' שמואל בר נחמני לבית המדרש, שהרי כמה שנים לא בא ובדיוק היום נזדמן בשעת הדיון הזה, למד מכאן שאין צריך להתיר לו את הנידוי. שכן צירוף מאורעות זה אינו מקרי אלא יש לראותו כהוראת דברים משמים. שנזדמן שבדיוק ביום זה יבוא אותו חכם (ר' שמואל בר נחמני) ויביע דעתו זו. לא התיר לו (ר' אמי) את הנידוי. יצא המנודה כשהוא בוכה והולך. באה צרעה ועקצה אותו באמתו ומת. כיוון שהיה תלמיד חכם גדול בקשו לקברו במערה שבה קוברים את החסידים ולא קיבלו אותו, שעמד נחש בפתח במערה ולא נתן להכניסו. הכניסו אותו למערה של דיינים ושם קיבלו אותו. ושואלים: מה הטעם שקיבלו אותו במקום זה? ומשיבים: שאף שחטא, מכל מקום עשה כדעת ר' אילעאי. ששנויה ברייתא: ר' אילעאי אומר: אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ואינו יכול להשתלט עליו, ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעטף שחורים, כמנהגם של אבלים שמא ישפיע עליו הדבר ולא יעבור. ואם לא הועיל - יעשה מה שליבו חפץ ולפחות אל יחלל שם שמים בפרהסיא. מכיוון שאותו אדם, אף שעבר עבירה עשה זאת בצנעא, באופן שלא יהיה חילול ה' בגלוי - ראוי היה לקבורה מכובדת.

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net